

FENNTARTHATÓ TÖMÖRSÉG ÉS ÖKOLOGIKUS ÉPÍTÉSZET

Mestermű:

Kétlakásos lakóház Budaörsön

Budapesti Műszaki és

Gazdaságtudományi Egyetem

Építőművészeti Doktori Iskola

Tőkés Balázs

Témavezető: Balogh Balázs DLA Habil.

DLA tézisek

„...mily kicsi minden
emberi törtézés!...”

Babits Mihály: *Mint különös hírmondó...*

A tömör épületformálás bizonyítottan fontos része az energiatudatos építészetnek. Az energiafelhasználás csökkentése fontos eleme az ökológikus szemléletmódnak és különösen az ökológikus építészetnek. Ezekből következően az épületek feszes, tömör megformálására való törekvés önmagában is az ökológikus szemlélet irányába mutató alkotói magatartás. Ez az állítás abban az esetben is igaz, amikor az ilyesfajta formálási szándék nem tudatosan ökológikus és nem feltétlenül jár együtt az ökológikus szemlélet és az ökológikus építészeti eszköztár más elemeinek alkalmazásával, hiszen a környezet terhelésének csökkentése – bár nem minden lehetséges tekintetben – az ilyen irányú céloktól függetlenül is megvalósulhat.

Kortárs építészeti példák sokasága azt mutatja, hogy az energiatudatosság, fenntarthatóság és – ezeken keresztül vagy önmagában – az ökológikus gondolkodásmód, ugyan nagyon eltérő mértékben és eltérő módon, de szinte minden esetben szerepet kap napjaink tervezési gyakorlatában, így a téma aktualitása nehezen kérdőjelezhető meg.

Az ökológikus szemléletmódnak az építészetben való tudatos érvényesítéséhez fontos a rendelkezésre álló eszköztárnak és alkalmazási lehetőségeinek, jelentőségének mélyebb ismerete. A tömör formálás az ökológikus építészet eszköztárának azért is kiemelkedően fontos eleme, mert elsősorban gondolati-elvi, nem kizárólag tárgyi-anyagi természetű, így az épület alapvető sajátosságait, a tervezés folyamán kialakuló belső rendjét, és ezen keresztül környezetéhez való viszonyát határozhatja meg. Ennek a hatásnak a jelentősége okán vetődik fel a lehetőség a tömörségre való törekvés más lehetséges aspektusainak vizsgálatára.

Releváns kérdés tehát, hogy a tömör építészeti formálásra való törekvés milyen módon és mely területeken jelenik, jelenhet meg az ökológikus építészetben, továbbá az, hogy vajon a tömörség, illetve a tömörségre való törekvés tágabb értelemben, áttételesen is szervező eleme lehet-e az ökológikus szemléletű építészeti alkotói folyamatnak.

kulcsszavak: energiatudatos szemlélet, ökológikus szemléletmód, ökológikus építészet, környezettudatosság, fenntarthatóság, tömörség, tömör építészeti formálás

HaysomWardMiller Architects: Lochside House

1. Tézis:

A visszavonuló építészet fontos szellemi eszköze lehet a tömör építészeti formálás, amelynek révén az épületek jobb eséllyel válhatnak a környezettel összhangban működő, önálló „entitássá”, és amelynek révén az épületek általi környezetterhelés több tekintetben, materiális értelemben is, jelentősen visszafogható.

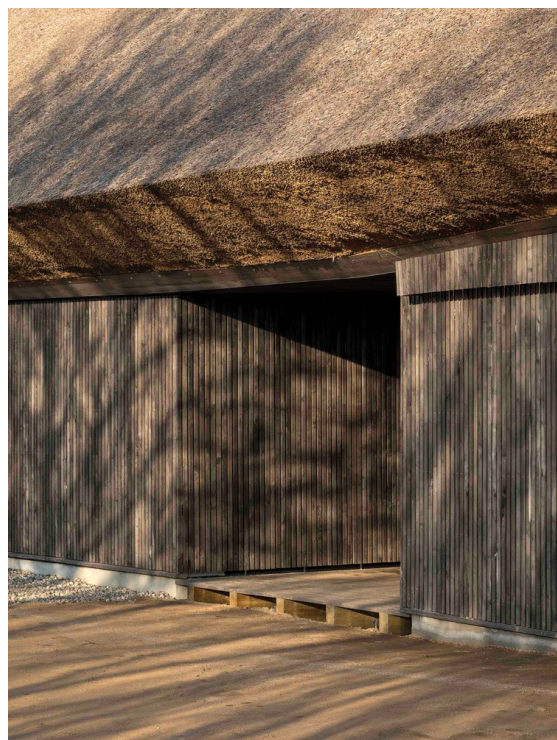
Visszavonulni valami olyasmit jelent, mint megtalálni az egykori, kiszáritott folyómeder helyét és visszaengedni a vizet abba. Az ökológiai lábnyom méretének csökkentése egyben visszavonulás, a magas entrópia-értékű „nyúlványok” visszavágása is. A beavatkozás és a be nem avatkozás, áramlások meghagyása és újraindítása, az építés és a „nem építés” felelőssége meghatározó jelentőséggel bír az ökológikus építészetben. A visszavonulás azt is jelenti, hogy meg kell keresnünk az épített és a természeti környezetben megtalálható, „beavatkozást nem igénylő” szellemi és materiális lehetőségeket. Nem tekinthetünk el attól, hogy az építéssel kapcsolatos tevékenységünket a befogadó környezet és az épített objektum teljes életciklusára vonatkoztassuk.

Építünk-e valamit, vagy csak hagyunk valamit épülni? Megtaláljuk-e a megépülni akaró dolgokat környezetünkben, életben tarthatunk-e valamit körülöttünk? Ezeknek a kérdéseknek az újra és újra feltevése lehet az a visszacsatolási felület, ami az ökológikus szemléletnek való megfelelés folyamatos szem előtt tartásában segít.

Dorte Mandrup: Wadden sea Centre, Ribe, Dánia

Dorte Mandrup: Wadden sea Centre, Ribe, Dánia

2. Tézis:

Az építészeti tömörség értelmezhető az épület és környezete által alkotott szimbiotikus rendszerre, amelynek esetében épület és környezete nem önmagukban, hanem együttélésükben hordozzák a tömörséget.

Az ökológikus szemlélet emblemikus megjelenési formája az építés helyének ökológikus módon való megtalálása. Az épített objektumnak a természeti környezetbe való beágyazottsága elengedhetetlen eleme az ökológikus szemléletnek. Az együttlátás, az együttműködő elemek összefüggéseikben való vizsgálata és megmutatása, illetve ezáltal a teljesség megmutatására való törekvés az alkotási folyamat fontos része. Az ökológikus építésben a helyi építőanyagok adta lehetőségek, a klimatikus viszonyok, a terület közvetlen és tágabb környezetének táji-terepi adottságai, a kulturális, szociológiai beágyazottság még fokozottabb befolyással vannak az építés teljes folyamatára. Lehetséges, hogy a befogadó tájélem és az abban elhelyezett épület önmagában kevésbé tömör, együtt azonban feszes formai egységet alkotnak.

Pedevilla Architects: CiAsa Aqua Bad Cortina ház

3. Tézis:

Az az épület, amely formai tekintetben tömör, jobb eséllyel válhat nemcsak megvalósulásában, de szellemiségében is ökológikussá.

Az épületnek pusztán a tömegformálása is minden esetben befolyással van az ökológikus szemlélet érvényesítésének lehetőségeire. Ez a hatás természetesen kölcsönös. Geometriai értelemben léteznek számításokkal igazolhatóan tömör formák, de a rendkívül szerteágazó funkcionális, esztétikai és más szempontok az épületté válás folyamatában átforgathatják ezeket. Az egészen korai építészeti példák vizsgálata azt mutatja, hogy a természeti hatások, a természet erőforrásainak használatában rejlő lehetőségek és kényszerek már az építési tevékenység kezdetén is különösen erősen hatottak az építmények, épületek megformálására. Amennyiben – a technológiai lehetőségeink bővülése által – az építészeti formálásban megnyilvánuló nagyobb szabadság az ökológikus gondolatrendszer átfogó ismeretével és érvényesülésével párosul, abban az esetben az épületek tudatosan ökológikus szemléletű megformálása a „visszavonulás”, és így a tömörségre való törekvés fontos eszköze lehet.

Bruno Fioretti Marquez Architects: Kindergarten, Lugano

4. Tézis:

Időben elkülönülő, de hasonló téri igényeket támastó funkcióknak egy közös – flexibilisen, több felhasználói csoport által is használható – térbe, tércsoportba való sűrítése, és ezzel az építészeti program tömörebbé tétele fontos eszköze lehet a környezeti erőforrásokat hatékonyabban felhasználó építészeti téralakításnak.

Bizonyos – épített terekbe kényszerített vagy kényelmi okokból oda helyezett – téri igények jelentős része kielégíthető az épített tereken kívül, az épített környezethez szervesen kapcsolódó természeti környezetben. A tömörség így a funkcionális igények visszafogásában jelenhet meg. Az épületet használó ember ergonomiai igényei, illetve az épületben folytatott tevékenységek – mint a belső teret betöltő mozgásformák összessége – mintegy további dimenzióként vesznek részt a tömörség megvalósulásában. A funkcionalitáshoz szorosan kapcsolódik a tartósság kérdése, hiszen az élettartam megnövelése valójában a használati érték időbeni sűrítését is jelenti. Az ökológikus szemlélet fontos eleme, hogy egy épület is minél hosszabb ideig legyen képes ellátni funkcióját, és ezzel is csökkentse a teljes élettartamra vetített környezetterhelést.

Glenn Murcutt: Marie Short house, New South Wales, Australia

5. Tézis:

A környezettel való kapcsolatban, a környezeti hatásokra való reagálásban, illetve azok kedvező hatásainak kihasználásban már kisebb épületelemek tömörebbé formálása is számottevő szerepet tölthet be.

Az ökológikus, „visszavonuló” épületszerkezetek fontos jellemzője, hogy egy-egy szerkezet egy sor funkció ellátását sűríti magába, ezáltal jelentősen csökkentve az előállítási és a használati folyamatba beépített energiatartalmat. A különböző igények önállóan, jelentősen specializálódott szerkezeti elemekkel való kielégítése a környezetterhelés folyamatos és jelentős növelését vonja maga után. Az ökológikus szemlélet érvényesíthetősége jelentősen függ a szerkezet megválasztásától, a több funkciót magukba sűrítő, gyakran „harmadik bőrként” aposztrófált anyagok alkalmazásától. Az ökológikus építészetben az ilyen szemléletű szerkezetválasztás szükségszerűen elvezet a különböző épületszerkezeti elemek szerepének újraértelmezéséhez, és ezen keresztül a szerkezeti elemek formai változásához is. Újra felfedezhetők és újragondolhatók múltbéli formaelemek; tudatosan újraformált vagy egészében új szerkezeti elemek jelenhetnek meg.

őseépítmény, harangláb

6. Tézis:

Az ökológikus építési kultúra fontos jellemzője az a sűrítettség, ami az azt művelő emberi közösségek kultúrájának, szellemi tartalmainak, illetve környezetüknek generációkon át végbemenő egymásra hatása nyomán jött létre.

Közösség és építészet kapcsolatának, egymásra hatásának rendkívül fontos szerepe van az ökológikus építészetben. Ezzel együtt nagyon fontos az a mód is, ahogyan ennek nyomán a közösségi tudás letisztult „sűrítménye” létrejön. Hasonlatos ez az evolúció működéséhez, ahogyan a már kiforrott, kipróbált megoldások, kijárt utak fenntartják a nagyon lassú, tapogatózó fejlődést. A természethez, az adott pillanat környezeti állapotához való alkalmazkodás és a hosszú évek alatt megszerzett, kiforrott közösségi tudás értékeinek megőrzése és további formálása az ökológikus szemléletet fontos része. Megnyilvánul mindez a tárgyak, épületek formai megjelenésében, az anyaghasználat egyszerűségében, az épületekről való gondoskodásban és azok gondozásában, a létrehozott érték megőrzésében.

Fontos kiemelni az ilyen szellemiségű építési kultúra közösségi jellegét és kialakulásának időbeliségét, mert ennek figyelmen kívül hagyása és formai elemek felszínes alkalmazása tévutakra vezethet.

Marc Sherratt Sustainability Architects: Residential units, Johannesburg

7. Tézis:

Amennyiben elfogadjuk, hogy az ökológikus építészet formavilágában szükségszerűen jelen vannak a természetes, szerves formák, amelyek egységükben hordozzák esztétikai és funkcionális tartalmait, és azt is elfogadjuk, hogy az a kommunikációs mód, amely egy-egy elemében több, sőt többféle üzenetet képes hordozni, az tömörebben fogalmaz, akkor joggal állíthatjuk, hogy a sűrítettség ily módon is megjelenik az ökológikus építészetben.

A „természetes” formák egyszerre, egy időben, létezésük megnyilvánulásának valamennyi módjában hordozzák esztétikai és funkcionális tartalmait. Ember és természet kapcsolatában fontos szerepet játszik a természeti formák érzékelésének módja. Rendkívül sokrétű az az üzenet, ami a környezet érzékelése során eljut annak megfigyelőjéhez. A természetből érkező komplex jelhalmaz szükségszerűen magában hordozza az egyes érzékelési módok koherenciáját, hiszen ugyanaz a természet a forrásuk. Ilyen módon annak is üzenetértéke van, ha megbomlik ez a koherencia. Ember és környezet napjainkban érzékelhető diszharmóniájában szerepe van annak, hogy a mesterséges, gyakran manipulált környezet nem rendelkezik ezzel a koherenciával.

